

Заборона

**«МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ЗАБОРОНИ У НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ
АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ ПЕРЕКЛАДІ»**

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	4
1.1. З історії розвитку перекладознавства	4
1.2. Аудіовізуальний переклад.....	6
1.3. Види аудіовізуального перекладу	8
РОЗДІЛ 2. ЗАБОРОНА ЯК ЗАПЕРЕЧНИЙ МОВЛЕННЄВИЙ АКТ	12
2.1. Заперечення як лінгвістична категорія	12
2.2. Типи мовленнєвих актів.....	13
2.3. Засоби реалізації заборони	14
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЗАБОРОНИ В НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	18
3.1. Стратегії, тактики, прийоми перекладу	18
3.2. Аналіз перекладу заборони в субтитрах.....	20
3.3. Аналіз перекладу заборони в дублюванні.....	22
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ТЕОРЕТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	36

ВСТУП

Кінематограф став великою частиною нашого життя та відіграє важливу роль не лише для культури, але й для кожного індивідууму, адже сприяє його розвитку, передає цінності, показує життя та наштовхує на реалізацію нових задумів тощо. Ми можемо користуватись його перевагами завдяки аудіовізуальному перекладу (далі – АВП). Особливо цікавим та недослідженим у цьому контексті є заперечний мовленнєвий акт заборони з ілокутивною метою спонукати адресата не робити чогось, переклад та реалізацію якого проаналізовано в рамках АВП, а саме у субтитруванні та дублюванні.

Об’єктом дослідження слугує переклад субтитрів та дублювання сучасних художніх фільмів з німецької на українську, а також вербальні та невербальні засоби заборони в німецьких фільмах, **предметом** – особливості перекладу мовленнєвого акту (далі – МА) заборони в аудіовізуальному перекладі.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше досліджено МА заборони в німецько-українському аудіовізуальному перекладі.

Матеріалом дослідження слугували вербальні та невербальні засоби реалізації заборони у німецьких фільмах з українськими субтитрами та дублюванням 2013, 2020, 2021 років загальною тривалістю 427 хв.

Структура роботи є стандартною: зміст, вступ, три розділи, висновки, список теоретичної літератури, список джерел ілюстративного матеріалу.

У першому розділі подано теоретичні дані про перекладознавство, аудіовізуальний переклад та його види. У другому розділі розглянуто лінгвістичне заперечення, типи МА за американським філософом Дж. Р. Серлем, засоби реалізації заборони. У третьому розділі здійснено аналіз стратегій, тактик та прийомів перекладу, що наявні при перекладі заборони у субтитруванні та дублюванні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. З історії розвитку перекладознавства

Перекладознавство як складна система, що охоплює історію, теорію, методику, практику, критику та дидактику перекладу, сформувалося в окрему комплексну загальнофілологічну дисципліну в 50-70-х роках ХХ ст. [36, с. 9].

До 50-х років ХХ століття переклад розглядався тільки на лінгвістичному рівні, з 70-х років на переклад почали „дивитися з нової точки зору – соціальної, культурної, історичної” [74, с. 70]. Таким чином перекладознавство поступово набувало незалежності і вже у 80-х роках стало самостійною дисципліною та основою для розвитку функціональних і описових теорій перекладу.

Дескриптивне (описове) перекладознавство (далі – ДП) розглядали Тео Германс [54], Джеймс Голмз [55; 56], Гідеон Турі [71], Жозе Ламбер і Гендрік ван Горб [60], Ітамар Евен-Зогар [48] тощо. ДП зосереджується на ролі перекладу в історії культури. Уперше цей підхід склався на початку 1970-х років, набув сили у 1980-х та досягнув кульмінації у 1990-ті р. Він має значний вплив серед науковців, які прагнуть «вивчати переклад як культурно-історичне явище, досліджувати його контекст та обумовлюючі чинники, шукати основи, які можуть пояснити чому є те, що є» [41, с. 94]. Тео Германс стверджував, що кожен переклад включає в себе маніпуляцію з вихідним текстом, щоб він виконував певну функцію в цільовій культурі. Для цього розвиток описового, орієнтованого на мету, емпіричного підходу до художнього перекладу є важливий, адже враховує переклад не лише як мовний процес, але і як історико-культурні явища [54]. Так ДП ототожнювали з вивченням художнього перекладу, згодом воно розгалузилося в кількох напрямках, включаючи технічний, аудіовізуальний, усний переклади [41, с. 94].

ДП, орієнтоване на продукт, зосереджується на описі конкретних прикладів, порівняльному описі кількох перекладів одного й того самого джерельного тексту (або на ту ж саму мову або на різні мови) і описів великих масивів перекладів;

досліджує радше контексти, ніж перекладені тексти, вивчаючи функцію, вплив та значення перекладів у цільовому контексті. ДП, орієнтоване на процес, спрямоване на системний опис того, що відбувається в голові перекладача, коли він перекладає, що породило психологію перекладу, а також, можливо, охопило опрацювання більш свідомих процесів прийняття рішення, вибір глобальних стратегій чи організацію перекладацьких служб [41].

Функціональний підхід у перекладознавстві розглядали Н. Гладуш [4], М. Самков [27], Г. Ташченко [34], Фермеєр [72], К. Райс [65], К. Норд [62; 63], Ю. Хольц-Манттары [57] тощо. Він виник у 80-х роках та активно розроблявся на початку 90-х ХХ ст. [29] та означав поступовий перехід від мовоцентричної до антропоцентричної моделі дослідження [25]. Теорія «скопос» (з грец. – мета), або більш широка назва «функціональна теорія перекладу», була започаткована в працях мовознавців Німеччини й Фінляндії [67].

Відповідно до цієї теорії, діяльність перекладача визначається метою, що поставлена перед ним. Іноді трапляються випадки, коли перекладач може не одразу визначити мету перекладу, і спершу йому потрібно виконати перекладацькі завдання (translation brief). Це означає, що перед початком перекладу треба чітко зрозуміти, який саме результат має бути, і для чого використовуватиметься готовий переклад. Перекладацькі завдання мають містити інформацію про визначення функції тексту, аудиторію, на яку розрахований переклад, очікуваний час та місце, у яких буде сприйматися переклад, спосіб, яким буде його презентовано, мету створення й сприйняття перекладу [62].

За словами М. Снелл-Хорнбі, функціональний підхід займається не лише лінгвістичними аспектами, але й приділяє значну увагу культурним аспектам перекладу [70].

1.2. Аудіовізуальний переклад

У сучасному світі ми дедалі більше споживаємо аудіовізуальний контент, а тому аудіовізуальний переклад стає більш затребуваним. Це великою мірою зумовлено глобалізацією. До того ж, за переглядом аудіовізуального контенту можна розслабитись, поринути в інший світ, дізнатись щось нове.

У 1971 р. мовознавиця Катаріна Райс запропонувала концепцію “аудіомедіального” типу тексту. Основою її класифікації стали запропоновані К. Бюллером типи функцій мови: орієнтованість на зміст, форму, звернення. Дослідниця виділяє інформативний, експресивний та оперативний типи текстів в перекладознавчому аспекті, залежно від того, яка з наведених функцій переважає. Четвертим типом тексту Райс називає аудіомедіальний, який може підпорядковуватися всім трьом функціям тексту та залежно від технічного засобу та немовних форм вираження може бути графічним, акустичним та оптичним. Дослідниця стверджує, що йдеться про тексти, зафіксовані в письмовій формі, які однак потрапляють до адресата через немовне середовище в усній формі (проговорюючись або проспівуючись), що сприймається ним на слух, а екстралінгвістичні допоміжні засоби при цьому різною мірою сприяють реалізації змішаної літературної форми” [24].

Кіно належить до аудіовізуального типу тексту. Системна організація аудіовізуального образу характеризується співвідношенням його складових – відеоряду, музики, шумових ефектів, вербального ряду. Присутність відеоряду (візуальної складової) є константою в аудіовізуальному тексті. Проте формування цілісного аудіовізуального образу можливе лише за умов взаємодії відеоряду з аудійною складовою. Відео- та аудіоскладові у структурі аудіовізуального тексту не можуть існувати окремо [18].

З огляду на неусталеність родової назви цієї сфери, А. Мельник радить вживати термін «аудіовізуальний» як родове поняття, оскільки інші терміни, як-от

“екранний”, “телевізійний переклад”, “кінопереклад” залишають поза увагою велику кількість сфер, де АВП застосовується, а “мультимедійний переклад” часто сприймають як поняття зі сфери ІТ. Дослідниця класифікує АВП на такі типи: переклад фільмів/кінопереклад/переклад кіно: *кінотеатральний переклад фільмів* (на замовлення відповідної кінокомпанії оригіналу для перегляду в кінотеатрах) і *телевізійний переклад фільмів* (на замовлення телеканалу для трансляції по телебаченню); переклад телепрограм; переклад відеореклами; переклад мультимедійної продукції; театральний переклад [18].

Першою формою АВП можна вважати переклад титрів у «німому кіно», проте у 1920-х роках з’явилося звукове кіно, і цей вид перекладу набув більших потреб. Перші публікації, що досліджують АВП, відносяться до середини 1950-х та 1960-х рр, а справжній інтерес спостерігаємо на початку 1990-х років [66].

Питанням АВП займалися українські науковці: В. Конкульовський [11] визначає поняття кіноперекладу та встановлює одиницю перекладу кінокомедій; О. Федорченко [38] аналізує особливості перекладу кінофільмів різних жанрів крізь призму перекладацьких стратегій; А. Мельник [18] висвітлює сутність АВП, його структуру та види; Т. Малкович [16] аналізує особливості укладання реплік при перекладі художніх кінофільмів українською мовою; Т. Лукьянова [15] розглядає кінофільм як об’єкт перекладу та визначає стилістичні особливості перекладу субтитрів; Г. Кузенко [14] розглядає кінопереклад як вид художнього перекладу; Я. Кривонос [13] висвітлює нормативні проблеми українського перекладу американського кіно.

Серед іноземців, що досліджували АВП, виокремлюємо британських учених Х. Діаз-Сінтаса і Г. Андермана [45], бельгійську науковицю Е. Ремаел [66]; російських мовознавців М. Снеткову [32], яка висвітлює лінгвостилістичний аспект перекладу кіно; І. Федорову [37], що розглядає переклад кінотексту як культурний трансфер, С. Назмутдінової [19], яка на матеріалі кінодискурсу

розглядає гармонію як перекладацьку категорію. Методичний аспект викладання кіноперекладу досліджують Р. Матасов [17], Ю. Цив'ян [39], М. Єфремова [8], Г. Слишкін [31] тощо.

1.3. Види аудіовізуального перекладу

Серед видів АВП виділяють дублювання, субтитрування, закадровий голос.

Дублювання – вид АВП, який передбачає заміну оригінальної звукової доріжки перекладеним текстом, озвученим акторами, мовою цільової аудиторії з урахуванням часової та словесної відповідності, а також артикуляційних рухів оригіналу. При цьому створюється ілюзія, нібито персонажі на екрані спілкуються рідною для цільової аудиторії мовою [18].

Р. Семків зауважив, що «феномен українського дубляжу у тому, що це «феномен». Це справді щось таке, що будуть колись досліджувати. З одного боку – це суспільно важливе явище, бо ми розуміємо, що ніщо так не українізує зараз, як кіно, адже на фільми йдуть, слухають все українською. З іншого боку це й мистецький феномен» [75].

Проте в процесі дублювання є своє «підводне каміння». Звукорежисер В. Солнцев говорить, що найскладнішою частиною його роботи є змусити звук працювати із зображенням, щоб був збіг у швидкості та часі, адже «у кіно постійно все змінюється, актори ходять по локації... Акустика теж відрізняється. Актор може знаходитися на вулиці, потім він заходить у трейлер, у церкву, і це змінює звук. Найскладніше – це зробити так, щоб це працювало і не було помітним. До того ж слід врахувати і те, що голос замінюється на інший, а слова повинні збігатися з їхньою мімікою та жестами [75].

Розглянемо таке поняття як синхронізація. Якщо говорити про переклад фільмів, то кіноіндустрія ставить високі вимоги щодо неї на всіх рівнях, а телевізійні компанії не настільки категоричні в цьому. **Синхронізація** – збірне поняття для загальних вимог при дублюванні, яке поєднує у собі фонетичну

синхронізацію (досягнення єдності між артикуляційними рухами, які бачить глядач, та звуками, які він чує), синхронізацію характерів (гармонія між звуком акустичного (дубльованого) втілення та зовнішнім виглядом, жестикуляцією та ходою персонажа на екрані) та змістову синхронізацію (відповідність нової версії тексту та дії, що відбувається на екрані) [18].

Цікавим є також поняття «ліпсінгу», що досліджував Т. Малкович. Дослідник розробив теорію фонетичних кластерів, яка полягала в тому, що «для спрощення процедури відтворення губних змикань, або для розширення «набору» потенційних еквівалентів, які б збігалися з їхніми позначеннями в мові оригіналу, перекладач може поділяти фразу в оригіналі не на слова, а на “кластери”. Кластером може бути частина слова, ціле слово, кілька слів, або, навіть речення, які фонетично збігаються у мові оригіналу та перекладу. “Фонетичними відповідностями можуть бути збіги голосних/приголосних звуків” [16, с. 278].

Щодо синхронізації та ліпсінгу висловився перекладач О. Колесніков: «Ми маємо репліку «вкласти» в ці губи та зуби. Буває воно по-різному: часом нам на англійське «по» доводиться класти «Оу!», «Що?», «За що?!». Може бути багато варіантів, але у таких ситуаціях нам доводиться гратися, дуже вільно поводитися з текстом» [75].

Не можна не згадати і про спеціальний документ (*creative letter*), що містить інструкції щодо перекладу. Як зазначає транслятор, «у ньому розписується те, що хочуть почути від акторів, дається стислий опис персонажів і деякі поради щодо перекладу. Але іноді там все таке очевидне, що ми їх читаємо тільки для ознайомлення. З цінних інструкцій там буває щось типу: «Цю пісню ви не можете перекладати чи субтитрувати через конфлікт авторського права» [75].

Субтитрування – вид АВП, який передбачає стислий виклад перекладених діалогів фільму, що подається у вигляді текстових рядків, розміщених у нижній частині екрану (субтитрів), які з’являються синхронно з відповідною частиною

оригінального діалогу між персонажами. При цьому оригінальний звукозапис зберігається [18].

У 1959 році Р. Якобсон запропонував розподіл текстів та їхніх перекладів на три типи:

- Інтралінгвальний переклад чи переформулювання – відтворення вербальних знаків засобами інших знаків у межах однієї мови.
- Інтерлінгвальний переклад або власне переклад – відтворення вербальних знаків засобами іншої мови.
- Інтерсеміотичний переклад або трансформація – відтворення вербальних знаків за допомогою невербальної знакової системи [58, с. 233].

Якщо ми зіштовхуємось із субтитрами для людей з вадами слуху або для тих, хто вивчає іноземні мови, то йдеться про інтралінгвальний переклад; коли національна мова замінюється іншою – інтерлінгвальний переклад; а те, що знакова система змінюється з усної на письмову мову – інтерсеміотичний.

Г. Готліб розрізняє горизонтальний (літературний та синхронний), вертикальний (субтитри для осіб з вадами слуху) та діагональний (субтитри іншою мовою) типи перекладу [49, с.16].

Зазвичай процес субтитрування проходить у кілька етапів [5]:

- 1) видалення редакторами інформації, яка не є важливою, і не перешкоджає розумінню (без руйнування візуального ряду);
- 2) підбір найвлучніших форм вираження, які не суперечать граматичному оформленню і стилю реплік заданого кінодіалогу.

Перекладений текст – частина загального змісту, основне змістове навантаження бере на себе відеоряд. На цьому етапі є ризик передачі великого обсягу інформації декількома словами, що нагадує телеграфний стиль, тому підбір як найдоречніших слів є важливим.

На думку Х. Діас-Сінтаз і Г. Андерман, субтитри є успішними, якщо вони непомітні для глядача. Для того, що досягнути такої «непомітності», вони повинні відповідати вимогам читабельності і бути максимально стислими [45, с. 21].

У процесі створення субтитрів потрібно дотримуватись певних правил:

- опускання лексичних одиниць оригіналу, що зумовлено зміною усної мови на письмову [44, с. 9];

- обмеження часу та простору для перекладених реплік [9, с. 376].

- єдність аудіоряду, відеоряду та вербальних компонентів. Цілісність оригінального аудіоряду дозволяє глядачам чути голоси акторів, прослідковувати їх настрій, темп мовлення, а також відчувати присутність іншої культури [43, с. 75].

Закадровий голос (супровід голосом за кадром, войс-овер) – вид АВП, який полягає у відтворенні оригінальних діалогів мовою перекладу, за якого озвучені цільовою мовою репліки персонажів накладаються на діалог оригіналу, що теж прослуховується на задньому плані [18].

Войс-овер, як зазначає Дж.-М. Люйкен, характеризується точним перекладом оригінального діалогу та приблизно синхронним відтворенням [61, с. 80].

РОЗДІЛ 2. ЗАБОРОНА ЯК ЗАПЕРЕЧНИЙ МОВЛЕННСВІЙ АКТ

2.1. Заперечення як лінгвістична категорія

Поняття заперечення досліджувала ціла низка наук. Однією з перших заперечення почала досліджувати філософія, яка дискутувала питання негативних суджень і негативних понять, існування негативного стану речей. Логіка, для якої заперечення – це логічна операція, в результаті якої замість судження *A* маємо судження *не-А* чи навпаки, займалася насамперед проблемою істинності чи хибності суджень. Логічне заперечення можна мовно описати *es ist nicht der Fall / es ist nicht wahr / es trifft nicht zu, dass...* [42, S. 518].

Сучасні дослідження заперечення як самостійної мовної одиниці ґрунтуються на його логіко-філософському розумінні і починаються у 60-х роках 20 ст. з тлумачення заперечення як синтаксичної категорії такими вченими як Г. Гельбіг [53], Г. Гельбіг / Г. Рікен [52]. Однією з перших робіт з семантики й прагматики заперечення вважають статтю “Zur Bedeutung der negativen Sätze” німецького ученого К. Е. Гайдольфа [50], який вводить поняття сфери дії заперечення. Сфера дії заперечення залежить від додаткової інформації з контексту, тобто від комунікативної ситуації.

Слово “прагматика” походить з грецької та означає “справа; те, що зроблено; те, що робиться; те, що потрібно зробити”, а також “здатний до справ, діловий” [33, с. 36]. У 70-х роках 20 ст. на перший план виходять дослідження з урахуванням лінгвопрагматичного аспекту заперечення, серед яких потрібно назвати праці В. Гайнеманна [51], М. Зеннекампа [69], З. Шмідта [68].

Інші представники лінгвопрагматичного підходу теж наголошують на тому, що потрібно розрізняти між запереченням (*Negation*) і заперечуванням (*Negierung*), як це роблять зокрема М. Квайн [64], В. Кюршнер [59, с. 12] та А. Паславська [23, с. 41], які на прикладах показують, що лінгвопрагматична

категорія заперечування (*Negierung*), на відміну від заперечення (*Negation*), не є залежною від мовних засобів вираження заперечення:

(1) *Kommst du morgen mit nach Bern? – Morgen muss ich in Zürich sein* [47, S. 688].

Німецький мовознавець В. Гайнеманн [51, с. 89] також вважає, що лінгвопрагматична категорія заперечення (*Negierung*) є мовленнєвою дією, позицією мовця стосовно стану справ. Заперечення як лінгвопрагматична категорія не має закріпленого за ним сталого негативного значення, а лише сигналізує про заперечну позицію мовця до стану справ [69, с. 38].

2.2. Типи мовленнєвих актів

Мовленнєвий акт – мінімальний самостійний відрізок процесу комунікації (комунікативної діяльності), який здійснюється адресантом щодо адресата в певному контексті з певною комунікативною інтенцією [28, с. 230].

Теорія МА – логіко-лінгвістична теорія, у межах котрої вивчається прагматика та структура мовленнєвих актів як складових повідомлень [2, с. 358]. Засновником теорії МА є англійський філософ Дж. Л. Остін. Дана теорія полягає у тому, що всіма висловленнями можна здійснювати дії. Продовжуючи тему МА, згадаємо Дж. Р. Серля, який ґрунтовно досліджував МА обіцянки і створив парадигму для дослідження багатьох інших мовленнєвих дій.

Цілісність МА створюють акти локуції, ілокуції і перлокуції [2, с. 188-189]. **Локуція**, або “локутивний акт” полягає у тому, щоб мовець фонетично та граматично правильно побудував речення, яке буде містити певний зміст. Центральним аспектом МА виступає **ілокуція**, або “ілокутивний акт” – надання висловленню певної комунікативної функції [42, с. 726]. За допомогою цього етапу буде залежати, чи співбесідник зрозумів основну думку свого опонента.

Перлокуція, або ж “перлокутивний акт” дає зрозуміти, чи отримав мовець той ефект та результат, який хотів здобути.

Опираючись на класифікацію Дж. Р. Серля, МА можуть реалізуватися різними типами висловлень:

- 1) **асертиви (репрезентативи)**. Вони інформують про щось, або ж просто констатують факти, спираючись на реальність та правдивість;
- 2) **директиви**, якими адресант змушує адресата до якихось певних дій;
- 3) **комісиви (взяття зобов’язань)**. Вони звертаються до самого слухача та запевняють його у тому, що відбудеться здійснення певних дій;
- 4) **експресиви**. Вони виражають стан людини на психологічному рівні.

За способом вираження розрізняють прямі та непрямі МА. **Прямий МА** – тип мовленнєвого акту за способом вираження, що втілюється засобами, мовна семантика яких відповідає ілокутивній силі мовленнєвого акту [46, с. 293].

Непрямий МА – тип мовленнєвого акту за способом вираження, що втілюється у мовних формах, ілокутивна сила яких не є складовою їхньої семантики, а виводиться логіко-інференційним шляхом із буквального значення форми з урахуванням ситуації вимовляння [40, с. 290].

2.3. Засоби реалізації заборони

Заборона (*Verbot*) – МА заперечення з ілокутивною метою спонукати слухача не робити чогось та можливою експлікацією змісту МА за допомогою дефініції “не дозволяється, що *p*”. Перлокутивний ефект заборони полягає у дотриманні певної поведінки адресатом [12, с. 43].

Заборона виражається вербально й невербально. Вербальне вираження заборони відбувається відкрито – експліцитно, коли значення висловлення сприймається мовцями зі значень мовних одиниць, або приховано – імпліцитно, коли смисл висловлювання виводиться адресатом зі значень мовних одиниць під впливом контексту спілкування [2, с. 340, 343].

Експліцитна реалізація заборони здійснюється за допомогою перформативних, прямих та непрямих експліцитних засобів.

Перформатив (лат. *performo* – “дію”) – висловлювання, еквівалентне дії, вчинку; повідомлення, пропозитивна складова котрого не може бути оцінена в межах категорій істинності / неістинності [2, с. 351]. Перформативними є насамперед ті МА, які містять перформативне дієслово як ілокутивний індикатор.

Німецькі перформативні дієслова заборони: *verbieten, untersagen, verwehren, sich verbitten, Einhaltung gebieten, einen Riegel vorschieben, verweigern, nicht billigen / erlauben / gestatten / zulassen / genehmigen / wahren* [73, с. 640].

Пряма експліцитна заборона містить експліцитні мовні засоби вираження заперечення, до яких належать лексико-морфологічні і синтаксичні засоби, за допомогою яких адресант прямо висловлює свою інтенцію.

До заперечних слів у німецькій мові зараховують *nicht, nichts, nie, niemals, niemand, nirgends, nirgendwo, kein, nirgendwohin, nirgendwoher, keinesfalls, keineswegs, nein, weder – noch* [53, с. 9].

Групу німецьких заперечних афіксів складають такі афікси *nicht-, un-, miss-, ent-, über-, ver-, -frei, -leer, -los, ab-, aus-, auf-, aber-, fehl-, gegen-, schein-, ver-, wider-*. **Запозичені заперечні афікси в німецькій мові:** *a(n)-, anti-, de(s)-, dis-, in-(il-, im-, ir-), non-, pseudo-, quasi-* [23, с. 21].

Українські перформативні дієслова заборони: *забороняти, не дозволяти робити що-небудь, боронити* перев. у запереч. конструкціях, *заказувати заст., розм., збороняти* діал. – Док.: *заборонити, поборонити* розм. рідко, *уборонити [вборонити]* рідко, *заказати, зборонити* [30].

Заперечними словами в українській мові вважають частки *не, ні, ані*, займенники і прислівники *ніхто, ніщо, ніякий, ніде, ніколи, нікуди, аніскільки, анітрохи*, заперечні сполучники *ні...ні, ані...ані*, заперечний предикатив *немає* [35].

До українських заперечних афіксів відносять префікси *не-*, *ні-*, *без-*, *комбіновані* варіанти *ані-*, *зне-*, *обез-*, *недо-*, у семантичній структурі яких заперечення є частиною комплексного значення; *запозичені* *а-* (*ан-*), *анти-*, *дис-*, *ін-* (*ім-*, *іл-*, *ір-*) та *пограничні* заперечні префікси *над-*, *поза-*, *понад-* [23, с. 51]. В українській мові наявні кілька типів вираження подвійного заперечення: 1) *без-* + *не-*; 2) *не-* + *без-*; 3) *не-* + *без-*; 4) *не-* + *без-*; 5) *не-* + *не-* [6].

Непрямі експліцитні МА заборони послуговуються лексико-морфологічними і синтаксичними засобами і вживаються у випадках, коли пряме експліцитне висловлення думки, волі, бажання небажане і неефективне, і завдання спілкування можна швидше досягти, якщо вдатися до непрямого МА, змістивши прагматичне навантаження висловлення у невираження імплікацій для того, щоб адресат самостійно прийшов до думки про них [20, с. 142].

Імпліцитний смисл (інформація) – це неявний, прихований смисл, який виводиться слухачем (читачем) із значень мовних одиниць під впливом конкретної ситуації та контексту спілкування [2, с. 343]. Питання: “*Gehen Sie mal zur Seite?*” чи, наприклад: “*Kannst du mir mal den Schlüssel geben?*” є, насправді, проханнями, вираженими директивними типами висловлення, де пряме значення (первинна ілокуція) – це питання, а непряме значення (вторинна ілокуція) – прохання, є прихованим [21].

Імпліцитне вираження заборони здійснюється за допомогою прямих та непрямих імпліцитних МА та невербальних засобів.

Пряма імпліцитна заборона відбувається приховано, непрямо, “неспеціалізованими мовними засобами” [22, с. 13]. Таке заперечення містить мовні індикатори, які є маркерами заперечної ілокуції або протилежності здійснюваної ілокуції попередньо висловленій [21, с. 9].

Непряма імпліцитна заборона не містить експліцитних засобів вираження, вона відбувається за допомогою інших засобів і свідчить про небажання мовця з

тих чи інших причин розкрити свої наміри. До елементів невербального характеру, які дозволяють виявити заборону у висловленні, відносять ситуацію спілкування, фонові знання учасників комунікації, паралінгвістичні засоби, зокрема графічні, та багато іншого [7, с. 58]. Такі МА втілюються у мовних формах, ілюктивна сила яких не є складовою їх семантики, а виводиться логіко-інференційним шляхом із буквального значення форми з урахуванням ситуації [40, с. 290].

На відміну від непрямих експліцитних МА заборони, які здійснюються за допомогою експліцитних засобів, непряма імпліцитна заборона відбувається за допомогою інших засобів: інтонації, наголосу, порядку слів, контексту, пропозиційного змісту, часток.

Говорячи про невербальне вираження заборони, ми опираємось на класифікацію Ф. Бацевича [2, с. 66] та стверджуємо, що в німецьких фільмах виявлено три групи невербальних засобів: акустичну, оптичну та тактильно-кінестетичну.

Акустична група: екстралінгвістика (позамовні засоби; паузи в ході комунікації, що здійснює адресант з метою заборонити адресату певні дії); просодика (крик / підвищення голосу адресанта, шепіт; спосіб артикуляції або звуконаслідувальні слова: екання, гукання, шипіння з метою заборонити адресату певну дію).

Оптична група: кінесика (рухи, які виконує адресант з метою заборонити).

Тактильно-кінестетична група: такесика (дотики – для підсилення заборони; поцілунки, які здійснює адресант в основному для того, щоб пом'якшити заборону).

Заборона може реалізуватися як реакція на вербальні та невербальні дії; вона часто супроводжується емоціями, деякі з них можуть пом'якшувати заборону, або ж навпаки – сприяти її інтенсивності.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЗАБОРОНИ В НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

3.1. Стратегії, тактики, прийоми перекладу

У ході дослідження заборони у фільмах виявлено її мовні й немовні засоби вираження. Немовні засоби не потребують перекладу, проте доповнюють заперечний МА заборони, надаючи йому відтінку більшої категоричності або, навпаки, пом'якшення. Коли йдеться про мовні засоби, використовуємо певні стратегії, тактики й прийоми перекладу.

Стратегія перекладу – когнітивний регулятив перекладацького дискурсу, ментальна програма діяльності перекладача з пересотворення концепту оригіналу, яку перекладач формує внаслідок вибору одного з можливих варіантів уявного (умоглядного) образу цільового тексту [1].

Існує поняття прагматичної адаптації, що включає в себе стратегії доместикації (одомашнення), нейтралізації та форенізації (очуження). За словами Вострецової, метою *одомашнення* є створення такого цільового тексту, який би сприймався як оригінальний, а не перекладений, надання йому плавності й легкості, а причинами використання цієї стратегії у художніх фільмах є наближення кінотексту до глядача шляхом стирання розбіжностей між культурами, а також надання українського, російського або радянського колориту іншомовним фільмам задля досягнення комічного ефекту [3].

У стратегії *очуження* йдеться про підкреслення іноземної ідентичності тексту оригіналу, що призводить до відсування цільової аудиторії на задній план [26, с. 121]. Однією з причин застосування стратегії форенізації в фільмах різних жанрів може стати неможливість, небажання або ж неспроможність перекладача передати елемент іншої культури мовою перекладу [3].

Нейтралізація – стратегія відтворення культурної специфіки, що полягає в намаганні ліквідувати будь-який слід, який зможе характеризувати ту чи іншу

культурну спільноту. Перекладач удається швидше до пояснення, ніж до заміни [18].

Т. Андрієнко говорить, що тактики передають денотативні, конотативні, прагматичні або формальні характеристики, які підлягають відтворенню в перекладі [1].

Важливими є також такі прийоми перекладу, як перекладацькі трансформації, які В. Комісаров [10] поділяє на лексичні, граматичні та лексико-граматичні.

До *лексичних трансформацій* належать: *транскрипція* – переклад лексичної одиниці з мови оригіналу мовою перекладу шляхом передачі її звукової форми у мові перекладу; *транслітерація* – переклад лексичної одиниці з мови оригіналу мовою перекладу шляхом передачі її графічної форми у мові перекладу; *калькування* – переклад лексичної одиниці з мови оригіналу шляхом заміни її компонентів (морфем або слів) їх лексичними аналогами у мові перекладу; лексико-семантичні заміни: *конкретизація*, яка полягає у заміні слова або словосполучення мови оригіналу з ширшим значенням словом або словосполученням мови перекладу з вужчим значенням; *генералізація*, яка передбачає заміну слова або словосполучення мови оригіналу з вужчим значенням словом або словосполученням мови перекладу з ширшим значенням; *модуляція* – процес заміни слова або словосполучення мови оригіналу такою одиницею мови перекладу, чиє значення логічно витікає зі значення одиниці мови оригіналу;

До *граматичних трансформацій* належать морфологічні, синтаксичні, синтаксичні уподібнення (дослівник переклад), членування речення, об'єднання речень, граматичні заміни.

До *лексико-граматичних трансформацій* належать антонімічний переклад, конверсна трансформація, компенсація, (де/ре)ідіоматизація, експлікація (описовий переклад); лексичні додавання, опущення тощо.

Наше завдання у цьому розділі дослідити вирішення проблем перекладу заборони в аудіовізуальному тексті, визначивши стратегії, тактики та прийоми її реалізації.

3.2. Аналіз перекладу заборони в субтитрах

Розглянемо, до яких стратегій, тактик та прийомів вдається транслятор при перекладі заборони у субтитрах з фільмів «Schwarze Insel», «Into the beat – Dein Herz tanzt», «Das schaurige Haus».

Варто зауважити, що в процесі перекладу заборони виникають складнощі з тим, щоб правильно передати лексику з негативною оцінкою людини, ставлення до неї, причинами чого часто є упереджене ставлення або зовнішній вигляд. Розглянемо відповідний приклад.

▪ Стратегія одомашнення

- тактика передачі конотативних та денотативних характеристик
- прийом лексико-семантичної заміни – модуляції (*eine große Tänzerin sein* – *досягти успіху*)

Пряма експліцитна заборона. Батько забороняє доньці займатись хіп-хопом:

Ich kann im Hip-Hop eine große Tänzerin sein. – Du wirst ganz sicher nicht mit irgendwelchen Breakdancern durch die Welt reisen [77].

*У хіп-хопі я теж досягну успіху. – Ти точно не будеш **вештатися** світом з **якимись** брейкденсерами.*

Займенник *якимись* передає зневагу батька до танцівників. До того ж, транслятор не просто перекладає дієслово *reisen* як *подорожувати*, а *вештатися*, що підсилює неповагу.

▪ Стратегія одомашнення

- тактика передачі конотативних та денотативних характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни заборонної конструкції *Gosche halten* на дієслово *замовкнути*

Ускладнюють процес перекладу і діалекти в поєднанні з ідіолектами.

Пряма імпліцитна заборона. Хлопець забороняє іншому говорити:

Halt dei Gosch'n, Spast [76].

Замовкни, дурню.

Die Gosche – слово, що може бути синонімом до *Schnauze*, поширене в Австрії. *Spast* – скорочена форма від *Spastiker* (дитина, яка страждає на спастичний параліч), лайка на позначення розумово обмеженої людини, якій перекладач знаходить українській відповідник – *дурня*.

Наступним прикладом є використання в оригінальному варіанті непрямой імпліцитної заборони, а в перекладі непрямой експліцитної.

▪ **Стратегія одомашнення**

- тактика передачі прагматичних характеристик
- прийом лексико-граматичної трансформації (антонімічний переклад)

Хлопець забороняє дівчині поспішати:

Непряма імпліцитна:

Ganz langsam. In der Ruhe liegt die Kraft [79].

Непряма експліцитна:

Без поспіху. Сила в спокої.

▪ **Стратегія одомашнення й нейтралізації**

- тактика передачі прагматичних та денотативних (одомашнення) та денотативних (нейтралізація) характеристик
- прийом лексико-семантичної заміни (генералізації); лексико-граматичної трансформації (реїдіоматизації); граматичної трансформації (заміни частин мови, синтаксичної структури)

Непряма імпліцитна заборона. Педагог забороняє учениці змінювати свій фах:

Wir alle zweifeln. Plötzlich tut sich eine Chance auf, und das ganze Leben steht Kopf. Da muss man standhaft bleiben, es vorbeiziehen lassen und so

Сумніваються всі. Зненацька трапляється щось, що ставить все з ніг на голову. Ти мусиш твердо триматися, аби воно минулося, та діяти...ніби нічого й не було.

tun, als wäre nichts geschehen. | *Інакше зіб'єшся* зі шляху
Ansonsten weht es einen davon [77].

В оригінальній версії вжито слово *Chance* (шанс), а в перекладі транслятор розширив його, використавши неозначений займенник *щось*, удавшись таким чином до генералізації; перекладач знаходить відповідник – ставити з ніг на голову, використавши реїдіоматизацію; помітне й перефразування речень, що вказує на граматичну трансформацію.

- **Стратегія очуження**

- тактика передачі формальних характеристик
- прийом граматичної трансформації – синтаксичного уподібнення

Пряма експліцитна заборона. Юнак забороняє поспішати:

Nicht so schnell [79]. | *Не так швидко.*

- **Стратегія очуження**

- тактика передачі денотативних та конотативних характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни *gemalt* (*Partizip 2*) на інфінітив

malen

Пряма імпліцитна заборона. Мати забороняє синові малювати:

So, da Vinci, genug gemalt [76]. | *Ну все, да Вінчі, годі малювати.*

Стратегія очуження полягає в тому, що транслятор, замість да Вінчі, міг би вжити прізвище українського художника.

3.3. Аналіз перекладу заборони в дублюванні

Перейдемо до аналізу перекладу заборони в українській дубльованій версії фільму «Rubinrot» [78].

- **Стратегія одомашнення**

- тактика передачі денотативних характеристик

– прийом граматичної трансформації – в українській мові при забороні опускаємо підрядний сполучник *що (dass)* і замінюємо його на інфінітивну конструкцію:

Пряма експліцитна заборона. Дівчина забороняє піддаватись маніпуляціям:

*Lass nicht zu, dass sie dich
manipulieren.*

Не дай їм маніпулювати тобою.

▪ **Стратегія одомашнення**

- тактика передачі денотативних характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни іменника на дієслово та прислівника *вже (schon)* на *зовсім*; зміна синтаксичної структури.
- прийом лексико-семантичної заміни – конкретизації.

Пряма експліцитна заборона. Чоловік забороняє дівчині панікувати:

*Keine Angst: die Esoterikbesessene
Pseudowissenschaftler beißen schon
nicht.*

*Не хвилюйтесь: схиблені на
астрології псевдовчені зовсім не
кусаються.*

Цікавим у цьому прикладі є те, що в мові оригіналу використовують поняття *езотерика*, а в мові перекладу – *астрологія*. Езотерика вивчає приховану містичну сутність долі об'єктів світу та не є доступною для людей, непосвячених у містичне вчення. Езотерики вважають себе обраними, що належать до групи людей, які володіють таємними знаннями. Астрологія – система поглядів, що базується на вірі у вплив небесних світил на людину, а саме її характер, долю, вчинки тощо. Деякі дослідники вважають, що астрологія допомагає езотериці розшифрувати таємниці життя людини, тож можемо вважати, що перекладач вдався тут до прийому конкретизації.

▪ **Стратегія одомашнення**

- тактика передачі конотативних характеристик
- прийом граматичної трансформації (заміна синтаксичної конструкції)

Пряма імпліцитна заборона. Дівчина забороняє підходити до неї:

Lass mich doch in Ruhe.

Відчепися.

▪ **Стратегія одомашнення**

- тактика передачі прагматичних характеристик
- прийом комплексної граматичної трансформації – заміни синтаксичної структури

Юнак забороняє своєму опоненту прискіпуватись до його подруги; дівчині забороняє розмовляти з ним:

Пряма імпліцитна заборона:

Lass sie in Ruhe.

Hör auf, mit ihm zu reden.

Пряма експліцитна:

Не підходь до неї.

Не розмовляй з ним.

Зауважимо, що в мові оригіналу використовується пряма імпліцитна заборона, а в перекладі її замінили на пряму експліцитну з метою надання більшої категоричності МА забороні.

▪ **Стратегія одомашнення**

- тактика передачі прагматичних характеристик
- прийом граматичної трансформації – синтаксичного уподібнення + лексико-граматичної трансформації – контекстуальна заміна

Непряма імпліцитна заборона. Хлопець забороняє дівчині зволікати:

Wir müssen zurück: der Graf wird sich fragen, wo wir abgeblieben sind.

Ми мусимо повернутися: граф помітить, що зникли.

▪ **Стратегія одомашнення + очуження**

- тактика передачі денотативних характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни синтаксичної структури; лексичної (транслітерації)

Пряма експліцитна заборона. Мати забороняє доньці захоплюватись юнаком:

Lass dich von diesem Gedeon nicht

На піддавайся на чари цього Гедеона.

beeindrucken.

- **Стратегія одомашнення + очуження**

- тактика передачі прагматичних (од) та формальних (оч) характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни способу дієслова з умовного (*sollte*) на дійсний; лексичної трансформації – транскрипції, транслітерації

Непряма імпліцитна заборона. Бабуся забороняє онуці грубіянити її кузині:

<i>Gwendolyn, Schweigen ist eine Tugend, die eine Dame deines Alters bereits beherrschen sollte.</i>		<i>Гвендолін, мовчання це добродесність, якою дама у твоєму віці вже мусить володіти.</i>
--	--	--

Варто зазначити, що у фільмі присутні соціолекти, що ускладнюють процес перекладу, адже вони є зрозумілим лише певній групі людей. Розглянемо такі приклади.

- **Стратегія одомашнення + очуження**

- тактика передачі прагматичних, денотативних (деколи форм) характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни синтаксичної структури; лексичної трансформації – транскрипції/транслітерації

Непряма імпліцитна заборона. Глава Ложі забороняє порушувати їхні закони та нехтувати ними:

<i>Gwendolyn-Sophie-Elisabeth Shepherd: die letzte im Kreislauf des Blutes, du wirst den Graphen Saint-Germain ehren und folgen; du wirst unser Geheimnis behüten und mit deinem Herzen und Blut verteidigen.</i>		<i>Гвендолін-Софі-Елізабет Шепард, остання в Крузі крові, ти будеш шанувати і слідувати за графом Сен Жермен; ти будеш оберігати нашу таїну і з готовністю проллєш кров, захищаючи її.</i>
--	--	--

Соціолектом у поданому прикладі виступає *Круг крові*, який мають заповнити дванадцять людей, що є носіями гена подорожей в часі. Спостерігаємо прийом

транскрипції й транслітерації у власних іменах (Гвендолін-Софі-Елізабет Шепард та графом Сен Жермен).

▪ **Стратегія одомашнення + очуження**

- тактика передачі прагматичних та формальних характеристик
- прийом граматичної трансформації – заміни синтаксичної структури; заміна займенника *Vi (Sie)* на *tu*; лексичної – калькування (*елепсіцируватись*); транслітерації, транскрипції

Непряма імпліцитна заборона. Дівчина панікує, що може у будь-який момент опинитись в іншому часі, чоловік розповідає їй, що це можна контролювати, натякаючи, що не потрібно боятися:

<p><i>Wenn bewiesen ist, dass Sie der Rubin sind, dann können Sie mit dem Chronographen sicher elapsieren. – Elapsie-was? – Elapsieren. Wir könnten so Ihre unkontrollierten Zeitsprünge verhindern und Sie ein paar Stunden in eine sichere Vergangenheit schicken.</i></p>	<p><i>Якщо ти насправді Рубін, то легко зможеш елелсіцируватись за допомогою хронографа. – Елелсі-що? – Елелсіцирувати. І ми зможемо запобігти неконтрольованій подорожі у часі і відправити тебе у фіксоване місце у минулому на декілька годин.</i></p>
--	--

Поданий приклад рясніє соціолектами, які перекладач вирішує транслітерувати. *Хронограф* – пристрій, що уможлиблює контрольовані подорожі в часі та робить їх безпечнішими. *Елелсіцирувати* – запобігати неконтрольованим подорожам в часі.

▪ **Стратегія нейтралізації**

- тактика передачі прагматичних характеристик
- прийом лексико-семантичної заміни – генералізації.

Непряма експліцитна заборона. Дівчина забороняє хлопцеві заважати їй проводити свою місію:

*Es wäre leichter, wenn du **nicht gegen mich arbeiten** würdest.*

*Було би простіше, якби ти мені **не ставив палки в колеса**.*

▪ **Стратегія нейтралізації та одомашнення**

- тактика передачі денотативних (нейтралізація) та прагматичних (одомашнення) характеристик
- прийом комплексної лексико-граматичної трансформації – експлікації (описового перекладу) та реїдіоматизації.

Непряма експліцитна заборона. Мати забороняє доньці зневажливо ставитись до своєї суперсили:

*Es ist kein Spiel, okay? Das kann jederzeit wieder passieren, und dann bist du irgendwo, ich meine irgendwann, vielleicht beim großen Brand von 1600, was weiß ich, und wahrscheinlich **brennt** deine Schuluniform **wie Zünder**.*

*Це не ігри, ясно? Якщо це знову повториться, ти можеш опинитися де завгодно, скажімо, у часи великої пожежі у **Лондоні 1600-му**, і твоя шкільна форма **згорить, як сірник**.*

Варто зазначити, що в оригінальній версії був момент, коли дівчина покривилась своєму другові. Теоретично, цей самий звук могли б накласти і на дубльовану версію. Проте акторка, яка озвучувала героїню покривилась сама, що є теж є прикладом стратегії одомашнення.

ВИСНОВКИ

Залежно від особливостей мовного чи немовного вираження заборони виокремлено три групи: вербальну (за допомогою слів), невербальну (за допомогою рухів і дотиків) та вербально-невербальну.

Встановлено, що вербальна заборона, на основі якої було здійснено аналіз інтерлінгвального, діагонального перекладу у субтитрах та дублюванні, буває (не)прямою експліцитною та (не)прямою імпліцитною.

Виявлено, що в субтитрах переклад заборони реалізується трьома стратегіями – одомашнення, нейтралізації, очуження. Найчастотнішою є стратегія одомашнення, що включає в себе такі тактики: передачі денотативних характеристик, що є найбільш уживаними; передачі прагматичних характеристик; передачі конотативних характеристик, що вживаються найрідше. Серед прийомів, що застосовуються, такі: граматичної трансформації (найчастотніший); лексико-граматичної трансформації та лексичної трансформації (вживається найменше). Цікавим є те, що в ході перекладу із застосуванням цієї стратегії, транслятор може змінювати один вид заборони на інший, скажімо: непряму імпліцитну на пряму імпліцитну; непряму імпліцитну на непряму експліцитну; пряму експліцитну на пряму імпліцитну; пряме імпліцитне спростування на пряму експліцитну заборону.

Стратегія очуження використовується найменше та містить тактику передачі формальних, денотативних (найчастіше) та конотативних характеристик, прийом граматичної трансформації, а також лексичної (транслітерацію, транскрипцію, калькування).

У стратегії нейтралізації наявна тактика передачі денотативних та прагматичних характеристик; прийом лексико-граматичної трансформації (опущення) та лексико-семантичної заміни (генералізації). Подана стратегія поєднується зі стратегією одомашнення з використанням тактик передачі

прагматичних та денотативних характеристик, прийомів лексико-семантичної заміни (генералізації) та лексико-граматичної трансформації – експлікації (описового перекладу).

При перекладі субтитрів складнощів завдають діалекти, лексика з негативною оцінкою людини. У таких випадках транслятор вдається до стратегії одомашнення, тактик при передачі конотативних, прагматичних, денотативних характеристик, граматичної трансформації, рідше до лексико-семантичної заміни (модуляції).

У дублюванні найпоширенішою стратегією є також стратегія одомашнення, яка включає в себе тактики передачі денотативних (найпоширеніша), прагматичних, конотативних (вкрай рідко) характеристик. Найпоширеніший прийом – граматичної трансформації, найменше використовують прийом лексичної трансформації, часто трапляється лексико-граматичний прийом. Цікаво, що тут наявна також зміна заборони – з прямої імпліцитної на пряму експліцитну.

Стратегія очуження, що часто проявляється, і є в поєднанні зі стратегією одомашнення, містить тактики передачі прагматичних і формальних (найчастіше) та денотативних характеристик, використовує прийом лексичної трансформації (транслітерації, транскрипції, калькування).

Стратегія нейтралізації є найменш частотною та реалізується тактиками денотативних та прагматичних характеристик із прийомом лексико-семантичної заміни (генералізації). Також стратегія нейтралізації поєднується з одомашненням і застосовує тактику передачі денотативних характеристик, прийом комплексної лексико-граматичної трансформації – експлікації (описового перекладу).

У процесі дублювання складнощів завдають соціолекти. Тоді перекладач вдається до стратегій одомашнення й очуження, прийомів калькування, транслітерації, транскрипції, граматичних трансформацій.

Невербальна заборона реалізується за допомогою акустичної групи (екстралінгвістика, що містить паузи, та просодика з криком, шепотом), оптичної (кінесика: рухи), тактильно-кінестетичної (такесика: дотики). Вербально-невербальна заборона здійснюється шляхом поєднання вербальних та невербальних засобів. Виявлено, що у вербальній реалізації експліцитна заборона вживається частіше, ніж імпліцитна; а в невербальній переважає оптична група. Вербальна група найчастотніша, невербальна група – найменш вживана. В акустичній групі просодика домінує над екстралінгвістикою.

У результаті здійсненого перекладознавчого аналізу виявлено відмінності в реалізації заборони в обох мовах, що зумовлено особливостями морфологічної будови німецької та української мов, перекладацькими трансформаціями, культурними відмінностями між носіями німецької та української мов, а також часовими та просторовими обмеженнями, які накладає аудіовізуальний переклад. Спільні ознаки зумовлені універсальним характером заборони як мовленнєвого акту.

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко, Т.П. Стратегії в інтеракційній моделі перекладу (на матеріалі перекладу англomовних прозових та драматургічних творів українською та російською) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16 / Андрієнко Тетяна Петрівна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2018. – 37 с. : рис., табл.
2. Бацевич, Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф.С. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – Київ : ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
3. Вострецова, В.О. Застосування доместикації та форенізації при перекладі текстів різних типів / В.О. Вострецова // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 116. – С. 103-106.
4. Гладуш, Н.Ф. Проблеми перекладу в світлі теорії скопос / Н.Ф. Гладуш // Вісник Сумського державного університету. – Суми : Вид-во СумДУ, 2004. – № 3. (62). – С. 116-119.
5. Горшкова, В.Е. Особенности перевода фильма с субтитрами / В.Е. Горшкова // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета имени академика М.Ф. Решетнева. – Красноярск : Изд-во СибГУ им. академика М.Ф. Решетнева, 2006. – № 3 (10). – С. 141-144.
6. Гурко, О.В. Вираження ствердження з використанням заперечних засобів / О.В. Гурко // Український смисл. – Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2015. – № 2015. – С. 30-38.
7. Діброва, В.А. Мовні та мовленнєві засоби вираження заперечення в англійському й українському офіційно-діловому дискурсі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Діброва Валентина Анатоліївна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2011. – 190 с.
8. Ефремова, М.А. Концепт кинотекста: структура и лингвокультурная специфика (на материале кинотекстов советской культуры) : автореф. дисс. ... канд. філол. наук: 10.02.19 / Ефремова Марина Алексеевна; Волгоград. гос. пед. ун-т. – Волгоград, 2004. – 15 с.
9. Козуляев, А. В. Аудиовизуальный полисемантический перевод как особая форма переводческой деятельности и особенности обучения данному виду перевода / А.В. Козуляев // XVII Царскосельские чтения материалы междунар. науч. конф. : в 4 т. – Т. I. – СПб., 2013. – С. 374-381.
10. Комиссаров, В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – Москва : Высшая школа, 1990. – 253 с.
11. Конкульовський, В. В. До визначення одиниці перекладу кінокомедій / В.В. Конкульовський // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Вип. 104. – Ч. 1. – С. 263-266.

12. Крайник, О. В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри заперечення в сучасній німецькій мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Крайник Ольга В'ячеславівна; Львів. нац. ун-т. ім. Івана Франка. – Львів, 2017. – 213 с.
13. Кривонос, Я. В. Нормативні проблеми українського перекладу американської кінопродукції / Я. В. Кривонос // Лінгвістика: [зб.наук.праць]. – Луганськ : Луганськ. нац. у-т. ім. Тараса Шевченка. – № 1 (19). – 2010. – С. 176–182.
14. Кузенко, Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови) / Г.М. Кузенко // Одеський лінгвістичний вісник. – Одеса : Вид-во НУ «ОЮА», 2017. – № 9. – С. 70-74.
15. Лукьянова, Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову / Т. Г. Лукьянова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2011. – №973. – Вип. 68. – С. 183-188.
16. Малкович, Т. І. Теорія фонетичних кластерів як необхідна складова процесу укладання реплік у кіноперекладі / Т.І. Малкович // Наукові записки. Серія : філологічні науки (мовознавство). – Вип. 104. – Ч.1. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 276-279.
17. Матасов, Р. А. Методические аспекты преподавания кино / видеоперевода / Р. А. Матасов // Педагогика. – 2008. – № 3. – С. 155-167.
18. Мельник, А.П. Лінгвокультурні особливості перекладу сучасних анімаційних фільмів : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Мельник Анастасія Павлівна; Київ. нац. ун-т. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2013. – 223 с.
19. Назмутдинова, С. С. Гармония как переводческая категория (на материале русского, английского, французского кинодискурса) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Назмутдинова Светлана Сергеевна; Перм. гос. техн. ун-т. – Тюмень, 2008. – 18 с.
20. Никитин, М. В. Основы лингвистической теории значения: Учеб. пособие. – Москва : Высш. шк., 1988. – 168 с.
21. Осовська, І. М. Висловлювання-відмова: структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти (на матеріалі сучасної німецької мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Осовська Ірина Миколаївна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2003. – 20 с.
22. Паславская, А. И. Эксплицитное и имплицитное отрицание в современном немецком языке (на материале производной и непроизводной лексики): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Паславская Алла Иосифовна; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 1990. – 209 с.
23. Паславська, А. Й. Заперечення як мовна універсалія: принципи, параметри, функціонування. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 290 с.

24. Райс, К. Классификация текстов и методы перевода [Электронный ресурс] / К. Райс // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 202-228. – Режим доступа к статье: http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/rais-classif.shtml
25. Ребрій, О. В. Системний підхід до вироблення стратегії перекладу (на матеріалі «Новомови» Джорджа Орвелла) / О. В. Ребрій // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2009. – № 848 – С. 215-221.
26. Розумеєнко, Н. В. Різновиди аудіовізуального перекладу (на матеріалі іспанської та української мов) // Філологічні науки. – 2007. – №3. – С.119-123.
27. Самков, М. Теория скопоса // Скрижали. Серия «Ветхозаветные исследования», 2011. – № 2. – С. 139-151.
28. Семенюк, О.А. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / О.А. Семенюк, В.Ю. Паращук. – Київ : ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
29. Скиба, К.М. Функціональний підхід, що ґрунтується на «скопос-теорії», як інструмент сучасного перекладача / К.М. Скиба // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. пр. – Хмельницький : ХНУ, 2019. – № 18. – с. 25-30.
30. Словник синонімів української мови : В 2 т. / [уклад. А.Бурячок та ін.]. – Київ: Наукова думка, 2001. – 1040 с.
31. Слышкин, Г. Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Г. Г. Слышкин, М. А. Ефремова. – Москва: Водолей Publishers, 2004. – 153 с.
32. Снеткова, М. С. Лингвостилистические аспекты перевода испанских кинотекстов (на материале русских переводов художественных фильмов Л. Бунюэля «Виридиана» и П. Альмодовара «Женщины на грани нервного срыва») : автореф. дисс. канд. филол. наук : 10.02.05 / Марина Сергеевна Снеткова; Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – Москва, 2009. – 29 с.
33. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. – Винница : Нова книга, 2009. – 271 с.
34. Тащенко, Г.В. Лінгвокогнітивні та культурологічні особливості англо-українського перекладу прецедентних імен (на матеріалі художньої літератури) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Тащенко Ганна Володимирівна; Харків. нац. ун-т. ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2018. – 263 с.
35. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.: іл.
36. Українське перекладознавство ХХ сторіччя: бібліографія / ЛНУ імені Івана Франка, НТШ; склав Т. Шмігер; [автори передм.: Р. Зорівчак, Т. Шмігер; наук. ред. Р. Зорівчак]. – Львів, 2013. – 626 с.
37. Федорова, И. К. Кинотекст в инокультурной среде: к проблеме построения моделей культурных переносов // Вестник Пермского университета Российская и зарубежная филология / И.К. Федорова.– 2011. – Вып. 1(13) – С. 61-70.

38. Федорченко О. Переклад кінофільмів різних жанрів: перекладацькі стратегії // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Вип. 104. – Ч. 1. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 330-335.
39. Цивьян, Ю. Г. К метасемиотическому описанию повествования в кинематографе / Ю. Г. Цивьян // Труды по знаковым системам : ученые записки Тартуского государственного университета. – Тарту, 1984. – Вып. XVII. – С. 109-121.
40. Яшенкова, О.В. Основы теории мовної комунікації: навч. посіб. / О.В. Яшенкова. – Київ : ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
41. Assis Rosa, A. Descriptive Translation Studies. In Yves Gambier, Luc van Doorslaer (Eds.): Handbook of translation studies. Amsterdam: Benjamins, 2010. –P. 94-104.
42. Busmann, H. Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart: Kröner, 1990. – 904 S.
43. Danan, M. Dubbing as an Expression of Nationalism / Martine Danan // Meta. – No. 4. – 1991. – P. 606–614.
44. Diaz-Cintas, J. Audiovisual Translation: Subtitling / J. Diaz-Cintas, A. Remael . – Manchester : St. Jerome Publishing, 2007. – 290 p.
45. Diaz-Cintas, J., Anderman, G. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2009. – 272 p.
46. Duden. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache / Duden. – 5. Auflage, neu bearbeitete. – Mannheim: Bibliographisches Institut, 1995. – 864 S.
47. Engel, U. Deutsche Grammatik. Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1988. – 850 S.
48. Even-Zohar, I. Papers in Historical poetics. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics, 1979. – 101 p.
49. Gottlieb, H. Subtitling : visualizing filmic dialogue / H. Gottlieb // Traducción subordinada (II). El subtitulado. – Vigo : Servicio de la Universidad de Vigo, 2001. – P. 85-110.
50. Heidolph, K.E. Zur Bedeutung negativer Sätze / Bierwisch M. & Heidolph K.E. // Progress in Linguistics: A collection of Papers. – The Hague, Paris: Mouton, 1970. – S. 86-101.
51. Heinemann, W. Negation und Negierung. Handlungstheoretische Aspekte einer linguistischen Kategorie. Leipzig: Veb Verlag Enzyklopädie, 1983. – 285 S.
52. Helbig, G. Die Negation / G. Helbig, H. Ricken. – Leipzig: Karl-Marx-Universität, 1973. – 72 S.
53. Helbig, G. Sind Negationswörter, Modalwörter und Partikeln im Deutschen besondere Wortklassen? / G. Helbig. – In: DaF 7. – S. 393–401; Helbig G. Die Negation “nicht” in der deutschen Gegenwartssprache / G. Helbig. – In: Glottodidactica 5. – S. 51-68.

54. Hermans, Th. (ed.). *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. London / Sydney: Croom Helm, 1985. – 249 pp.
55. Holmes, J.S. «The Name and Nature of Translation Studies». In *The Translation Studies Reader*, Lawrence Venuti (ed.). – London and New York: Routledge, [1988] 2000. – P. 172-185.
56. Holmes, J.S. *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi, 1994. – P. 245-247.
57. Holz-Mänttäri, J. *Translatorisches Handeln: Theorie und Methode*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakademia, 1984. – 193 p.
58. Jakobson, R. *On Linguistic Aspects of Translation / Roman Jakobson // On Translation*. – New York : Oxford University Press, 1959. – P. 232-239.
59. Kürschner, W. *Studien zur Negation im Deutschen / Tübingen: Narr, 1983. – 367 S.*
60. Lambert, J. and van Gorp, H. «On describing translations». In *the Manipulation of Literature*. Theo Hermans (ed.). London / Sydney: Croom Helm, 1985. – P. 42-53.
61. Luyken, G.M. *Overcoming Language Barriers in Television. Dubbing and Subtitling for the European Audience / Georg-Michael Luyken*. – Manchester: European Institute for Media, 1991. – 232 p.
62. Nord, Ch. *Translating as a purposeful activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome. 1997. – 154 p.
63. Nord, Ch. *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*. Tübingen/Basel: Francke Verlag, 1993. – 315 S.
64. Qian, M. *Untersuchungen zur Negation in der deutschen Gegenwartssprache: e. mikro – u. makrostrukturelle Analyse*. Heidelberg: Groos, 1987. – 361 S.
65. Reiß, K. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie / K. Reiß, H. J. Vermeer*. – Tübingen: Niemeyer, 1984. – 245 S.
66. Remael, A. *Audiovisual translation*. In Yves Gambier, Luc van Doorslaer (Eds.): *Handbook of translation studies*. Amsterdam: Benjamins, 2010. – P. 12-17.
67. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. – London, 2001. – 654 p.
68. Schmidt, S. *Texttheoretische Aspekte der Negation / S. Schmidt*. – *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. – № 1. – 1973. – S. 178-208.
69. Sennekamp, M. *Die Verwendungsmöglichkeiten von Negationszeichen in Dialogen*. München, 1979. – 224 S.
70. Snell-Hornby, M. *The turns of Translation Studies. New paradigms or shifting viewpoints?*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 2006. – 205 p.
71. Toury, G. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 1995. – 350 p.
72. Vermeer, H.J. *Übersetzen als kultureller Transfer*. In: Snell-Hornby, Mary (Hrsg.). *Übersetzungswissenschaft – eine Neuorientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis*. Tübingen/Basel: Francke, 1986. – S. 30-53.

73. Wahrig. Synonymwörterbuch / H. Leisering (Hg.). – Gütersloh; München: Wissen Media Verlag GmbH, 2002. – 711 S.

74. Yang, W. Brief Study on Domestication and Foreignization in Translation / Wenfen Yang // Journal of Language Teaching and Research. –No. 1. – Vol. 1. 2010. – January. – P. 77-80.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

75. Якісний дубляж – непомітний дубляж: як в Україні озвучують кіно. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://chytomo.com/iakisnyj-dubliazh-nepomitnyj-dubliazh-iaak-v-ukraini-ozvuchuiut-kino/>. – Дата звернення : 05.01.2022.

76. Das schaurige Haus [Кінофільм] / реж. Daniel Prochaska, 2020. – 99 Min. – Режим доступу : <https://www.netflix.com/watch/81408935?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C%2C%2C>. – Дата звернення : 08.01.2022.

77. Into the beat – Dein Herz tanzt [Кінофільм] / реж. Stefan Westerwelle, 2020. – 102 Min. – Режим доступу : <https://www.netflix.com/watch/81252928?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C%2C>. – Дата звернення : 10.01.2022.

78. Rubinrot [Кінофільм] / реж. Felix Fuchssteiner, 2013. – 122 Min. – Режим доступу : http://moviestape.net/katalog_filmiv/prygody/4613-tajmless-rubinova-knyga.html. – Дата звернення : 12.01.2022.

79. Schwarze Insel [Кінофільм] / реж. Miguel Alexandre, 2021. – 104 Min. – Режим доступу : <https://www.netflix.com/watch/81170838?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C%2C>. – Дата звернення : 14.01.2022.